

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП «ЕКОНОМІКО-ПРАВНИЧИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Олена ГРИБАНОВА

«01» вересня 2026 р.

**ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В
УКРАЇНІ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**підготовки фахових молодших бакалаврів
галузі знань: J – транспорт та послуги
спеціальності: J3 – туризм та рекреація
освітня програма: J3 – туризм та рекреація**

Укладач: Євген МАКЛЮК

Обговорено та ухвалено на засіданні
циклової комісії соціально-правових та
історичних дисциплін
Протокол №1 від « 27» серпня 2026

Ухвалено Методичною радою коледжу
Протокол № від «1» 27 серпня 2026
Заступник директора з НМР

Голова ЦК

М.О. Носик

(підпис)

(ініціали, прізвище)

А.В. Ходаковська

(підпис)

(ініціали, прізвище)

2026 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>J – транспорт та послуги</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Загальна кількість годин – 90 год.	Спеціальність <u>J3 – туризм та рекреація</u> (шифр і назва)	Рік підготовки: II	
		4-й	-й
		Лекції	
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: – 1 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: фаховий молодший бакалавр	год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		74 год.	год.
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Права і свободи людини і громадянина в Україні» є формування системи знань про права та свободи людини і громадянина, забезпечення їх реалізації, охорони та захисту, гармонізації національного законодавства з міжнародно-правовими стандартами, а також формування навичок щодо розв’язування практичних задач.

У разі успішного завершення курсу здобувач освіти набуває **програмні компетентності** (з ОПП):

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 10. Здатність застосовувати знання і вміння з основ національного спротиву в умовах воєнного стану або у інших

визначених законодавством випадках.

Програмні результати навчання, які досягаються за допомогою вивчення дисципліни (з ОПП):

РН 1. Знати свої права як члена суспільства, розуміти цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

РН 2. Застосовувати правові норми, норми з охорони праці, безпеки життєдіяльності, охорони довкілля у професійній діяльності.

РН 5. Пояснювати суспільні пріоритети щодо охорони туристично-рекреаційних ресурсів України та збереження довкілля під час виконання професійних обов'язків.

РН 16 Знати і розуміти принципи академічної доброчесності та положення антикорупційного законодавства, застосовувати їх у навчальній та професійній діяльності, під час прийняття рішень відповідно до норм доброчесності;

РН 17 Застосовувати знання і вміння у сфері національного спротиву для захисту незалежності України, її державного суверенітету та територіальної цілісності, прав і свобод людини і громадянина, надання допомоги Збройним Силам України у їхній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки. Права і свободи людини та громадянина в Україні вивчається на основі знань, які студенти і слухачі отримали з попередніх курсів, має структурно-логічні зв'язки з такими навчальними дисциплінами як громадянська освіта, історія України, всесвітня історія.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Права і свободи людини і громадянина в Україні

Тема 1. Основи загальної теорії прав і свобод людини і громадянина. Загальновизнані права людини як явище світової правової цивілізації

Поняття та сутність прав людини. Основні властивості прав людини. Якісні та кількісні показники прав людини: зміст та обсяг прав людини.

Класифікація прав людини і громадянина. Межі здійснення прав людини і громадянина.

Основні тенденції сучасного розвитку прав людини.

Еволюція та інституційне оформлення прав людини. Об'єктивні фактори виникнення прав людини. Динаміка прав людини.

Періодизація історії прав людини. Основні напрямки історичного розвитку прав людини. Періодизація законодавчого закріплення прав людини. Права людини першого покоління: поняття, види, значення, нормативне оформлення. Права людини другого покоління: поняття, види, значення, нормативне оформлення. Права людини третього покоління (права людини та права народів): поняття, види, значення, нормативне оформлення. Формування четвертого покоління прав людини.

Основні підходи до розв'язання проблеми прав людини (основні концепції).

Ліберальна (європейська) концепція прав людини: поняття, ознаки, характерні особливості.

Колективістські концепції прав людини (марксистська, расистська, інші): поняття, ознаки, характерні особливості.

Тема 2. Джерела загальновизнаних прав людини

Поняття джерел загальновизнаних прав людини. Система міжнародних джерел загальновизнаних прав людини: міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, які встановлюють правила, що визнаються сторонами, між якими існує спір; міжнародний звичай, як доказ загальної практики, визнаної в якості правової норми; загальні принципи права, визнані цивілізованими націями.

Класифікація загальновизнаних прав людини за Загальною декларацією прав людини. Міжнародні пакти про права людини: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Факультативні протоколи до нього.

Інші основні договори ООН з прав людини: Міжнародні договори ООН, які забезпечують захист конкретних прав людини (конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації по відношенню до жінок (1979 рік); конвенція про права дитини (1989 рік); конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських чи принижуючих гідність видів поводження і покарання (1984 рік); міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 рік), міжнародна конвенція про захист прав всіх працівників мігрантів та членів їх сімей (1990 рік)); Міжнародні правила ООН, які стосуються затримання правопорушників та поводження з ними (Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими 1955р.

Поняття та система регіональних джерел загальновизнаних прав людини. Європейська система джерел загальновизнаних прав людини: Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950); Європейська конвенція по попередженню катувань і нелюдського чи принижуючого гідність поводження чи покарання (1987); Європейська соціальна хартія (1961); Рамочна конвенція по захисту національних меншин (1995).

Поняття та система національних джерел загальновизнаних прав людини. Конституція як основне національне джерело загальновизнаних прав людини.

Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в національному праві.

Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його зміст. Принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина.

Громадянство України як елемент правового статусу. Поняття і принципи громадянства. Підстави набуття громадянства. Філіація і натуралізація. Припинення громадянства. Документи, що підтверджують громадянство.

Правовий статус іноземців і осіб без громадянства.

Правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Право притулку.

Закріплення прав свобод і обов'язків людини і громадянина в Конституції України. Конституційна класифікація прав і свобод людини і громадянина.

Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні. Межі прав та свобод людини і громадянина.

Тема 4. Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні

Право на життя. Право на свободу. Право на особисту недоторканість. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Право на безпечне довкілля. Право на приватну власність. Право на соціальний захист. Право на житло. Права громадян як споживачів. Право на повагу до гідності людини. Свобода думки і слова. Свобода світогляду та віросповідання.

Мовні права. Право на захист від втручання в особисте та сімейне життя. Право на недоторканість житла та іншого майна, що перебуває у власності. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції

Тема 5. Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні

Поняття політичних прав і свобод. Право на громадянство. Права людей, які належать до іноземців або не мають громадянства. Права біженців.

Свобода пересування та право на вільний вибір місця проживання. Право на вільний вибір постійного чи тимчасового місця проживання на території України. Право вільно залишати територію України.

Право громадянина України в будь-який час повернутись в Україну. Право на участь в управлінні державними справами. Свобода асоціації. Свобода зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Право на звернення.

Права іноземців, апатридів та біженців.

Тема 6. Економічні, соціальні і культурні права і свободи людини і громадянина та їх закріплення у національному законодавстві

Поняття та види економічних прав і свобод.

Поняття та види соціальних прав і свобод.

Поняття та види культурних прав і свобод.

Право на підприємницьку діяльність. Поняття, зміст, гарантії здійснення. Право на працю. Поняття, зміст, гарантії здійснення. Право на відпочинок. Поняття, зміст, гарантії здійснення. Право на участь у професійній спілках.

Поняття, зміст, гарантії здійснення. Право на страйк. Поняття, зміст, гарантії здійснення.

Право на освіту. Поняття, зміст, гарантії здійснення.

Права осіб, які належать до національних меншин, у гуманітарній сфері. Поняття, зміст, гарантії здійснення.

Свобода творчості. Право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Поняття, зміст, гарантії здійснення.

Право на участь у культурному житті та право користуватися культурною спадщиною України. Поняття, зміст, гарантії здійснення.

Тема 7. Конституційні обов'язки людини і громадянина

Поняття і класифікація обов'язків людини і громадянина. Активні обов'язки і пасивні обов'язки-заборони.

Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Обов'язок неухильно додержуватися Конституції України та законів України. Обов'язок виконувати судові рішення. Обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Обов'язки щодо дітей і батьків.

Обов'язок не заподіювати шкоду природі і культурній спадщині, відшкодовувати збитки, завдані природі і культурній спадщині. Обов'язок додержувати вимог чинного законодавства щодо діяльності у сфері культури.

Обов'язок сплачувати податки і збори.

Обов'язок не виконувати явно злочинні розпорядження та накази

Обов'язки громадянина. Обов'язок захищати Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність. Обов'язок шанувати державні символи України.

Спеціальні обов'язки іноземців та осіб без громадянства за Конституцією України.

Гарантії виконання конституційних обов'язків людини і громадянина

Тема 8. Гарантії та юридичний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина. Права і свободи людини в умовах воєнного стану.

Поняття механізму правового захисту прав людини та його структурні елементи.

Поняття, система і види гарантій реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Право знати свої права і обов'язки: поняття, зміст, гарантії здійснення. Право на правову допомогу і свободу вибору захисника своїх прав: поняття, зміст, гарантії здійснення. Право захищати свої права і свободи від порушень та протиправних посягань і засоби його реалізації. Право на відшкодування шкоди, заподіяною державою: поняття, зміст, гарантії здійснення.

Право на судовий захист прав і свобод людини: поняття, зміст, гарантії здійснення.

Право на звернення до міжнародних установ і організацій: поняття, зміст, гарантії здійснення.

Суд як гарант прав особи. Право на судовий захист: поняття, зміст, форми реалізації. Право на судовий захист як правовідношення: поняття, сторони. Підстави реалізації права на звернення в суд.

Забезпечення і захист прав і свобод людини в умовах воєнного і надзвичайного стану. Підстави і межі обмеження прав людини в умовах воєнного і надзвичайного стану. Особливості правового статусу внутрішньої переміщених осіб і осіб, що перебувають на тимчасово окупованих територіях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	с/п	лаб.	сам.роб. інд.завд.
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Права і свободи людини і громадянина в Україні					
Тема 1. Основи загальної теорії прав і свобод людини і громадянина. Загальновизнані права людини як явище світової правової цивілізації	9		2		7
Тема 2. Джерела загальновизнаних прав людини	9		2		7
Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в національному праві.	9		2		7
Тема 4. Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні	5		2		7
Тема 5. Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні	9		2		7
Тема 6. Економічні, соціальні і культурні права і свободи людини і громадянина та їх закріплення у національному законодавстві	5		2		7
Тема 7. Конституційні обов'язки людини і громадянина	8		2		6
Тема 8. Гарантії та юридичний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина. Права і свободи людини в умовах воєнного стану.	8		2		6
ІДЗ	20				20
Усього годин	90		16		74

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	не передбачено навчальним планом	

6. Теми семінарських занять (практичних/лабораторних)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи загальної теорії прав і свобод людини і громадянина. Загальновизнані права людини як явище світової правової цивілізації	2
2	Джерела загальновизнаних прав людини	2
3	Конституційно-правовий статус людини і громадянина в національному праві.	2
4	Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні	2
5	Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні	2
6	Економічні, соціальні і культурні права і свободи людини і громадянина та їх закріплення у національному законодавстві	2
7	Конституційні обов'язки людини і громадянина.	2
8	Гарантії та юридичний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина. Права і свободи людини в умовах воєнного стану.	2
Разом		16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи загальної теорії прав і свобод людини і громадянина. Загальновизнані права людини як явище світової правової цивілізації	7
2	Джерела загальновизнаних прав людини	7
3	Конституційно-правовий статус людини і громадянина в національному праві.	7
4	Особисті права та свободи людини і громадянина в Україні	7
5	Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні	7
6	Економічні, соціальні і культурні права і свободи людини і громадянина та їх закріплення у національному законодавстві	7
7	Конституційні обов'язки людини і громадянина	6
8	Гарантії та юридичний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина. Права і свободи людини в умовах воєнного стану.	6
	Інд.ДЗ	20
Разом		74

Індивідуальне завдання Високого рівня складності

1. Проаналізувати поняття і зміст права на звернення (петиції) як базове політичне право громадянина України.
2. Визначити суспільну проблему в межах міста Запоріжжя, яку можна вирішити через подання електронної петиції на сайті Запорізької міської ради.
3. На сайті Запорізької міської ради <https://zp.gov.ua/> – **ЩЕ – Е-Сервіси - Електронні Петиції**.
Проаналізувати зміст і структуру вже поданих петицій.
4. Зареєструватися на сайті для подання петиції. <https://petition.e-dem.ua/zaporizhzhia>
5. Подати петицію з будь якого актуального питання життєдіяльності міста.
6. Для збору підписів організувати популяризацію, поширення інформації про подану петицію в соціальних мережах

Індивідуальне завдання Середнього рівня складності

На базі освітньої платформи PROMETHEUS пройти один із запропонованих навчальних курсів:

1. Суспільні зміни через громадську діяльність
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+WARM101+2023_T2
2. Небайдужі: базові емоційні потреби та соціальна взаємодія
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+NI101+2023_T2
3. Волонтерство під час війни
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+VW101+2022_T3
4. Що має знати внутрішньо переміщена особа?
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+VPO101+2022_T2
5. Громадська та політична участь: базовий курс
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+CPP101+2021_T1
6. Захист релігійних прав та свобод в Україні в умовах змін
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:LCILHR+PRRF101+2021_T1
7. Захист прав людей з інвалідністю
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:FFR+PRPD101+2020_T1
8. Жінки та чоловіки: гендер для всіх
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:IRF+101+2015_T2

Індивідуальне завдання (20 балів) зараховується за умови надання сертифікату про успішне завершення навчального курсу

Індивідуальне завдання задовільного рівня складності

Опрацювати навчальну літературу (представлена в методичних матеріалах до 2 модулю) і скласти презентацію на одну з тем:

1. *Права дитини*
2. *Дискримінація: види і методи протидії*
3. *Способи і методи протидії насильству*

Виконане завдання оцінюється до 10 балів, залежно від ступеню розкриття теми.

8. Види контролю і система накопичення балів

Поточний контроль знань		Самостійна робота інд. завд.	Залік	Сума
Модульна атестація № 1 (теми 1-4)	Модульна атестація №2 (Теми 5-8)			
30	30	20	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою коледжу	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Бібліографічний список

база даних: електронний каталог Наукової бібліотеки ЗНУ

1. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навч. посіб. / за ред О. Б. Верби-Сидор. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 416 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi67/0049038.pdf>.
2. Бабін І. І., Білоскурська О. В. Конституційне право : навч.-метод. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi74/0054893.pdf>.
3. Болокан І. В. Цивільне право (Особлива частина) : навч.-метод. посіб.: в 3 ч. Ч. 1 : Договірні зобов'язання. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 300 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/metodychky/2024/05/0057711.doc>.
4. Болокан І. В. Цивільне та сімейне право. Особлива частина : метод. рек. та завдання до самот. роботи : в 2 ч. Ч. 1. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 64 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/metodychky/2024/1/0056247.doc>.
5. Бутинська Р. Я., Мокрицька Н. П. Трудове право України : навч. посіб. Львів : Галицька видавнича спілка, 2022. 312 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052775.pdf>.

6. Головін А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Київ : Логос, 2017. 400 с.
7. Гончаренко О. М. Права людини в Україні : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 208 с.
8. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / К. А. Автухов, А. П. Гель, М. В. Романов [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Романова. Харків : Права людини, 2015. 480 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi46/0037614.pdf>.
9. Журавльова Г. С. Конституційне право України : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. 72 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2012/04/0025041.doc>.
10. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посіб. / за ред. В. О. Боняк. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Дніпро : Ліра ЛТД, 2018. 260 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0053918.pdf>.
11. Качурінер В. Л., Згама А. О. Конституційне право України : навч.-метод. посіб. Одеса : Гельветика, 2022. 258 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0055502.pdf>.
12. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні : підручник. Київ : Правова єдність, 2008. 350 с.
13. Кучук А. М., Завгородня Ю. С. Конституційне право : навч.-метод. посіб. Ч. 1. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. 128 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054025.pdf>.
14. Людські права : навч. посіб. / за ред. О. П. Рудницької, Ю. І. Магась-Демидас. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 231 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053064.pdf>.
15. Мартинов М. П. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 132 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2015/12/0038283.doc>.
16. Міжнародно-правовий захист прав людини : навч.-метод. посіб. з тест. завданнями для підготовки до зовн. незалеж. оцінювання / за ред. М. Р. Аракеяна. Одеса : Фенікс, 2019. 194 с.
17. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 206 с.
18. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навч. посіб. / В. Кампо, С. Вдовіченко, М. Гультай [та ін.] ; вступ. сл. і заг. ред. П. Ф. Мартиненка, В. М. Кампа. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
19. Права і свободи людини : навч. посіб. / уклад.: І. О. Боднарчук, І. О. Кудерська, В. І. Новошицька [та ін.]. Київ : КПП ім. І. Сікорського, 2023. 154 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0058015.pdf>.
20. Права людини в національному та європейському контекстах : підручник / Н. І. Петрецька, Ю. М. Бисага, Д. М. Белов [та ін.] ; за заг. ред. Н.

- І. Петрецької, Ю. М. Бисаги. Ужгород : Гельветика, 2018. 482 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0055513.pdf>.
21. Права людини та мас-медіа в Україні : зб. конспектів лекцій / за ред. І. Виртосу, К. Шендеровського. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2018. 260 с.
22. Права людини та місцева демократія / упоряд.: С. Буров, Н. Величко, М. Єлігулашвілі, [та ін.]. Український незалежний центр політичних досліджень. [Б.м. : б.в.], 2017. 92 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi58/0042604.pdf>.
23. Права та обов'язки людини і громадянина в Україні : навч. посіб. / уклад.: Л. Г. Удовика, І. В. Пелех, Я. О. Сидоров ; за заг. ред. Л. Г. Удовики. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 138 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/metodychky/2024/12/0060439.docx>.
24. Права та обов'язки людини і громадянина в Україні : навч. посіб. / уклад.: В. В. Городовенко, Л. Г. Удовика, О. Л. Макаренков [та ін.] ; за заг. ред. Л. Г. Удовики. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 150 с.
25. Пустовіт Ж. М. Актуальні проблеми прав і свобод людини і громадянина в Україні : навч. посіб. Київ : КНТ, 2009. 232 с.
26. Рекотов П. В. Права і свободи людини і громадянина в Україні : метод. рек. до практ. занять. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 49 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/ZII/metodychky/2023/0054476.docx>.
27. Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод / за ред. В. Яворського. Харків : Фоліо, 2005. 92 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi15/0011075.pdf>.
28. Сімейне право України : навч. посіб. / за ред. Т. В. Курило. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 316 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059248.pdf>.
29. Трудове право України : підручник / за ред. О. М. Ярошенко. Харків : НЮУ ім. Я. Мудрого, 2022. 376 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi67/0049212.pdf>.
30. Філонов О. В., Субботін В. М., Пашутін В. В., Тодоров І. Я. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін : навч. посіб. 2-ге вид., випр. Київ : Знання, 2008. 215 с.
31. Цивільне право України : навч. посіб. / упоряд.: І. В. Татарчук, Т. Є. Дяків. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 202 с.
32. Цивільне право. Загальна частина : підручник / за заг. ред.: С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0052096.pdf>.
33. Чанишева Г. І. Трудове право : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2024. 294 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057488.pdf>.
34. Чубоха Н. Ф. Цивільне право. Загальна частина : практикум : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 179 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061133.pdf>.

Шумна Л. П., Шеремет О. С., Сікун А. М. Трудове право : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, змін. та допов. Чернігів : Десна, 2022. 158 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052557.pd>

Нормативні джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р.
6. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
7. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р.
8. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р.
9. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р.
10. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 р.
11. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011.
12. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р.
13. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04. 2014 р.
14. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р.
15. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р.
16. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р.
20. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.0.2015 р.

Інформаційні ресурси

- а) Посилання на курс в системі електронного забезпечення навчання Moodle: <https://epkmoodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=640>
- б) Ресурси для навчання:
 1. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nplu.org/>
 2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nau.ua>
4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://president.gov.ua>
6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kmu.gov.ua>
7. Офіційний сайт Конституційного Суду України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua>

Додаток

Доповнення та зміни до робочої програми навчальної дисципліни

[illegible]